

CHESTIUNEA BASTARNILOR

IN LEGĂTURĂ CU PIATRA SEPULCRALĂ DE LA DRAGOMIRNA

de ECATERINA DUNĂREANU-VULPE

Printre popoarele care se pomenesc în antichitate în legătură cu părțile noastre, există, în afară de Daci și de Geți, unul care prezintă un interes deosebit. Acesta e poporul Bastarnilor.

Isvoarele care ne fac pe Bastarni cunoscuți, sunt prea puține, în fragmente reduse, nu destul de precise, încât lasă în îndoială sau în completă obscuritate o mulțime de chestiuni importante în legătură cu acest popor.

În prezenta lucrare voi examina puținele isvoare pe care le avem, și voi încerca a lămuri, după posibilitate, problema stabilității acestui popor în regiunile de la Nord de gurile Dunării.

Mai înainte de aceasta voi trece în revistă toate informațiile despre Bastarni urmărind:

a) un scurt istoric al lor; b) proiectarea lor pe hartă, în limitele între care pot fi discutați; c) stabilirea originii și caracterului lor etnografic.

* * *

Cea dintâi menționare a Bastarnilor o avem în Polybios¹, care vorbește de ei cu prilejul războaielor dintre Romani și regii Macedoniei, Filip al V-lea, apoi Perseu, între anii 182—168 a. Chr., când Bastarnii apar ca mercenari ai regelui macedonean.

Titus Livius², vorbind despre acelaș război pomeneste pe „regele” lor Clondicus, pe care îl confundă cu șeful Galilor. Raportându-se tot la războiul acesta, Plutarch³ confundă pe Bastarni cu Galii, deschizând astfel o problemă de care voi vorbi mai departe.

Al doilea prilej în care întâlnim pe Bastarni e războiul Romanilor cu Mithradates din Pont, în anii 75—69 a. Chr.⁴ Bastarnii sunt mercenarii regelui pontic, alături cu Traci și Sarmații, pe lângă cari ei sunt numiți ca fiind cei mai războinici și cei mai buni militari.

După aceea Bastarnii apar ca adversari ai Romanilor, în luptele acestora pentru cucerirea Moesiei și Traciei.

În anul 61 a. Chr. Bastarnii aliați cu Mysii

bat pe C. Antonius lângă Histria¹. În anul 29 a. Chr. de acord cu Dacii, Bastarnii năvălesc în Sudul Dunării, peste Balcani, până la Denteleți, cu scopul de a pradă pe acești aliați ai Romanilor, dela granița Macedoniei. M. Lic. Crassus îi urmărește și-i gonește, într'o serie de lupte, peste Dunăre².

Monumentum Ancyranum pomeneste pe Bastarni printre popoarele care au căutat amicitia împăratului roman³.

De sigur că e vorba de relațiile de pace care au urmat după acea expediție contra Quazilor și Bastarnilor, a consulului M. Vinicius, pe vremea când era *legatus pro praetore* a lui August în Iliric, expediție de care e vorba într'o inscripție de la Tusculum⁴.

O inscripție din sec. I. p. Chr.⁵ menționează printre faptele lui T. Plautius Aelianus, fost guvernator al Moesiei, că a înăbușit o năvală ce tocmai începuseră a o porni Sarmații și a trimis înapoi regilor Bastarnilor și Roxolanilor pe fiii lor priiași ori luați înapoi de la dușmanii lor. Deci la această epocă, anul 52 p. Chr., Bastarnii sunt în bune relațiuni cu Roma și în dușmănie cu popoarele vecine, probabil cu Sarmații.

Iulius Capitolinus⁶ citează pe Bastarni în coaliția teribilă care s'a format împotriva Imperiului Roman, pe vremea lui Marcus Aurelius.

Deci relațiile de prietenie, din anul 52, ale Bastarnilor cu Romanii fuseseră numai vremelnice. De altfel, chiar în războaiele lui Traian cu Dacii, avem știri privitoare la Bastarni⁷ ca dușmani ai Romanilor, pe Columna Traiană și pe monumentul de la Tropaeum⁸.

De acum încolo nu mai apar Bastarnii în isvoare de cât peste un secol. Pricina nu stă decât în întâmplarea că nu ni s'au păstrat isvoarele.

1) Cassius Dio, XXXVIII, 10.

2) Cassius Dio, LI, 23.

3) *Monumentum Ancyranum*, V, 51.

4) A. v. Premerstein, *Ein Elogium des M. Vinicius*, în „Jahreshefte des österr. arch. Inst.“, 1904, p. 215.

5) *CIL*, XIV, 3608: „Regibus Bastarnarum et Roxolanorum filios, etc. captos aut hostibus ereptos remisit“.

6) *H. A., Marc. Ant.*, 22.

7) H. Cichorius, *Trajanssäule*, pl. 73, secțiunea C.

8) Tocilescu, *Monumentul de la Adam Küssi 1895* Viena, fig. 15, 65, 95, 114, 115.

1) Polybios, 25, 6.

2) Titus Livius, XL, 58; XLIV, 26.

3) Plutarch, *Aem. Paul.*, IX și XII.

4) Trogus Justin, XXXVIII, 3; Appian, *Mithr.*, 69, 71; Memnon, *F. H. G.*, III, 645.

În anul 268 Bastarnii apar sub numele de Peucini într-o coaliție ce invadează Moesia¹.

Ultima știre despre Bastarni o avem în Flavius Vopiscus, care îi pomenește cu prilejul învingerii lor de către Probus în 282, când 100.000 dintre ei sunt mutați pe malul drept al Dunării².

După această dată nu mai avem nici-o știre despre Bastarni. Doar la Ammianus Marcellinus³ (sec. IV) vedem pomenindu-se insula Peuce, de la gurile Dunării, locuită de Peucini, adică de Bastarni. Dar probabil că nu e decât un arhaism, care nu corespunde realității. Căci, în toată istoria sa, Marcellinus nu spune nimic de Bastarni, iar, pe de altă parte, în vremea lui, ca și mai târziu, se obișnuiește întrebuițarea numirilor de țări și popoare vechi, nume dispărute, pentru a designa realități contemporane. Tot așa Apollinaris⁴, Claudianus⁵, în sec. V p. Chr., pomenește pe Bastarni printre alte popoare barbare, vechi și contemporane; aci, fiind vorba de poesii, arhaismele sunt, firește, admise. Exact același lucru îl avem de spus și de *Tabula Peutingeriană*, în care munții Carpați sunt numiți „*Alpes Bastarnic(a)e*“, iar poporul alăturat „*Blastarni*“⁶, nume care chiar după forma alterată se poate vedea că e rezultatul unei îndelungi copieri a hârtiilor antice. De altfel știm că *Tabula Peutingeriană*, deși e o copie din sec. XIII, cuprinde totuși numai informațiuni din vremea imperiului roman.

Procopius, din sec. VI, pomenește printre cetățile contemporane cu el, în *Moesia inferior*, un castel numit Βασταρναί⁷. Probabil că este o așezare de pe vremea acelor Bastarni transplantați în Moesia de către Probus.

Iordanes, scriitorul got, tot din sec. VI, pomenește și el de Bastarni, printre vecinii de Nord ai Dacilor, dar numai pentru un trecut îndepărtat: *maiores appellavere*.

Deci, după izvoare, istoria sigură a Bastarnilor o avem cuprinsă între 182 a. Chr. și 282 p. Chr., adică exact cinci secole. O epocă destul de lungă și care ne provoacă interesul cu atât mai mult, cu cât din cele de mai sus am văzut că istoria

Bastarnilor se petrece în legătură numai cu valea Dunării, în vecinătatea imediată a Dacilor.

Din toată istoria acestui popor tragem următoarele caractere generice:

1. Bastarnii sunt buni războinici, mercenari căutați; 2. Sunt un popor de pradă, aproape vecinic în luptă cu Romanii; 3. Au șefi, numiți în izvoare „regi“¹, șefi militari.

Toate aceste caracteristici apar peste tot, fără excepție, în istoria lor, istorie pe care n-o cunoaștem decât în legătură cu lumea sudică elenistică și romană. Spre această lume civilizată li se îndreaptă continuu privirile doritoare de pradă. Aci sunt căutate și au preț serviciile lor de mercenari viteji și iscușiți. Relațiile lor cu lumea barbară, în mijlocul căreia trăiesc, nu sunt totdeauna amicale², cum s'ar părea din faptul că mereu apar în invaziuni alături de felurite popoare vecine. E o întreagă fierbere la hotarul civilizației antice, civilizație care din când în când e și ea invadată de vre-un val venit de acolo din Nord. Un asemenea val sunt Bastarnii.

* * *

După ce am văzut caracterele generale cu care se prezintă acest popor, în cele cinci veacuri din istoria lumii mediteraneene, să trecem la o a doua categorie de informațiuni privitoare la Bastarni, cu care să determinăm, pe cât posibil, situația geografică. Această a doua categorie de izvoare e formată din autori cu caracter geografic.

Cel mai vechiu „geograf“ care vorbește de Bastarni este Strabo, care trăiește la sfârșitul veacului I a. Chr. El ne dă informațiile cele mai multe despre ei, deși nu cele mai precise.

Înșirând țările dela Nord de întreg fluviul Istru dela izvor, până la vărsare spune:³ „Germania întreagă, începând dela Rin, toată țara Geților, a Tyregeților, a Bastarnilor și a Sarmaților până la fluviul Tanais și Marea Maeotică“.

Toată această enumerare a făcut-o ținându-se de malul stâng al Istrului; dar pe urmă, când dela Germani pornește pe o linie dreaptă spre gurile fluviului, spune: „În nordul Istrului locuiesc popoarele de dincolo de Rin și Galia, adică vre-o câteva neamuri galice și germanice, până

¹) H. A., Claud., 6, 2.

²) H. A., Probus, 48.

³) Ammian. Marcellinus, XXII, p. 476.

⁴) Apollinaris, VII, 323; V, 471.

⁵) Claudianus, *Panegy. de IV cons. Hon.*, 450; *de cons. Stilic.*, I, 96.

⁶) *Tabula Peutingeriana*, fragm. privitor la Dacia.

⁷) Procopius, *De aedificiis*, VI, 11. Tot despre o localitate *Bastarnas*, în peninsula balcanică, povestește și geograful arab Edrisi, (anul 1150) precum și Niketas Choniates în anul 1158. (ambii citați de Tomaschek, P. W., III, 113, la *Basternai*). Fără îndoială că aici nu mai poate fi vorba de o existență a Bastarnilor, ci numai de o numire păstrată din timpuri vechi.

⁸) Iordanes, *De reb. get.* XII, 74.

¹) Titus Livius XLIV, 26; CIL, XIV, 3608; Cassius Dio, II, 24.

²) CIL, XIV, 3608.

³) Strabo, 128 „τὴν τε Γερμανίαν ὅλην ἀρξάμενιν ἀπὸ τοῦ Ῥήνου καὶ τὸ Γετικὸν πᾶν καὶ τὸ τῶν Τυρεγετῶν καὶ Βασταρνῶν καὶ Σαρροματῶν μέγρι Τανάϊδος ποταμοῦ καὶ τῆς Μαιώτιδος λίμνης“.

la Bastarni și Tyregeții și râul Borysthenes.“¹ Mai departe repetă: „Mai în interior sunt Bastarnii, cari se învecinează cu Tyregeții și Germanii“².

Prin urmare, Bastarnii locuiesc între Germani, Geții și Sarmati, deci la N.-E. de Carpați, până la gurile Istrului, unde Strabo îi pune precis: „La gurile Istrului, e o insulă mare, Peuce; ea e în stăpânirea Bastarnilor, cari se numesc Peucini“³.

Tacit, la sfârșitul cărții sale *Germania*⁴, îi așează între Germani și Sarmati, numindu-i cu preferință Peucini, deși recunoaște că mai au și numele de Bastarni.

Pliniu cel Bătrân îi așează mai precis ca toți: „Dincolo de Marus sau Duria (Morava), care îi desparte de Suevi și de țara lui Vannius, se întind Bastarnii și alți Germani“⁵. Mai departe adaugă: „Peucini Bastarnae contermini Dacis“⁶.

Afirmația lui Pliniu este completată și de inscripția lui M. Vinicius, consulul din anul 19 a. Chr., care luptase ca guvernator al Iliricului, într-o expediție la Nordul Dunării mijlocii, și cu Quazii și cu Bastarnii, și avuse a face în aceleași locuri cu Cotinii și cu Anartii, popoare nord-carpătine; de unde reiese că Bastarnii erau vecini și cu Quazii germani, și cu Anartii dacici⁷. Prin urmare avem de reținut că Bastarnii sunt în legături de vecinătate cu Suevii, cu Marco-manii, cu Quazii, cu Dacii.

Claudiu Ptolemeu îi așează cartografic la Nord de Dacia⁸ și la Răsărit de Germania, în Sudul Poloniei de azi. Textual el spune: „καὶ ὑπὲρ τὴν Δακίαν Πευκίνοι τε καὶ Βαστέρνοι“⁹. Apoi pe hartă îi limitează între munții sarmatici (Estul cadrilaterului boemian), munții Carpați și fluviul Borysthenes. La Nord au o limită precisă: muntele Peuce, care, de sigur, nu e decât o ramură a

Carpaților, greșit așezată de Ptolemeu. De altfel harta Sarmatiei în care Ptolemeu pune pe Bastarni e foarte incurcată¹.

Printre Bastarni sunt *Carpianii* și *Transmontanii*, iar la Nord de Peucini *Cistobocii*, pe cari i-am mai pomenit odată la harta Daciei². Toate aceste popoare sunt dacice și arătarea lor la numele generic de Peucini și Bastarni ar indica o conlocuire în munții, cari aici se numesc Carpați și Peuce³, iar alteori Alpes Bastarnicae⁴. La Sud de Bastarni, între Nistru și Prut sunt Tyragetae (Tyregeții). La Ptolemeu e așezarea cea mai precisă a Bastarnilor și totuși nu ne putem face o idee clară despre locul unde Bastarnii să fi fost mai puțin amestecați cu alte popoare.

În genere din toate localizările geografice de mai sus deducem că:

1. Limitele între cari predomină Bastarnii sunt: pădurea hercynică cu munții sarmatici (Boemia) și râul Morava, apoi munții Carpații nordici și fluviul Borysthenes.

2. Bastarnii sunt în legătură și cu insula Peuce dela gurile Dunării, după mărturiile tuturor. Astfel că ar fi amestecați aici cu Sarmatii și mai ales cu Geții dela Tyras.

3. Bastarnii sunt pe același teritoriu cu popoare germanice, sarmatice și daco-getice, deci la întâlnirea a trei mari ginți.

4. Din faptul că munții poartă numiri bastarne (*Alpes Bastarnicae, Peuce*) se poate deduce că centrul puterii bastarne eră spre acești munți, pe versantul de Nord, dar și acolo fără îndoială în amestec cu popoare dacice.

5. Un lucru este sigur: Carpații le servesc de graniță precisă. La Sud de Carpați nu se întâlnește în niciun izvor vre-o mențiune despre Bastarni. Această constatare ne va servi mai pe urmă, spre a vedea întru cât acest popor e stabil și ce legătură are cu pământul pe care locuiește.

* * *

Văzând situația Bastarnilor la hotarul a trei mari neamuri, în amestec cu toate trei, se pune chestiunea: căreia din aceste trei mari ginți îi aparțin Bastarnii? Germanilor, sau Sarmatilor, sau Dacilor? Sau sunt un popor deosebit?

Deși unii autori antici dau informații precise în această privință, totuși este încă discuție din pricina altor informații, tot antice, care par contradictorii.

¹) Strabo, 289: „προσάρκτια μὲν οὖν ἐστὶ τῷ Ἴστρω τὰ πέραν τοῦ Ῥήνου καὶ τῆς Κελτικῆς· ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ τε Γαλατικὰ ἔθνη καὶ τὰ Γερμανικὰ μέχρι Βασταρνῶν καὶ Τυρεγετῶν καὶ τοῦ ποταμοῦ τοῦ Βορυσθένους“.

²) Strabo, 306: „ἐν δὲ τῇ μεσογαίᾳ Βαστέρνοι μὲν τοῖς Τυρεγεταῖς ὄμοροι καὶ Γερμανοῖς“.

³) Strabo, 303: „πρὸς δὲ ταῖς ἐκβολαῖς μεγάλης νησός ἐστιν ἡ Πεύκη, κατασχόντες δ' αὐτὴν Βαστέρνοι Πευκίνοι προσηγορεύθησαν“.

⁴) Tacit, *Germania*, 46.

⁵) Pliniu, *H. N.* IV, 25: „A Maro, sive Duria est, a Suevis regnoque Vanniano dirimens eos, adversa Bastarnae tenent, alique inde Germani“.

⁶) Plinius. *H. N.*, IV, 28.

⁷) A. v. Premerstein, *Ein Elogium des M. Vinicius*, „Jahreshefte des österr. arch. Institutes“, 1904, p. 217.

⁸) La fel și Iordanes, *De reb. get.*, XII, 74: a septemtrione Sarmatae et Bastarnae... (Daciam) terminabant.

⁹) Ptolem. *Geographia*, III, 5, 7.

¹) Cf. C. Müller, *Cl. Ptolemaei tabulae geographicae*, VIII.

²) III, 5, 9 și III, 8, 3.

³) III, 5, 5.

⁴) *Tabula Peutingeriana*.

Strabo, care recunoaște amestecul Sciților și Sarmatilor cu Bastarnii ¹, spune totuși: „Bastarnii sunt probabil de origine germană“ ². Deci pentru Strabo Bastarnii nu-s un popor german curat, ci sunt amestecați cu Sarmatii.

Pliniu cel bătrân îi socotește printre Germani. Despărțind pe Germani în cinci părți spune: „A cincea parte sunt Peucinii, Bastarnii, vecini cu Dacii“ ³.

Tacitus spune mai clar ca toți: „Stau la îndoielă dacă trebuie să scriu pe Peucini, Veneti și Feni printre Germani, sau printre Sarmati. Totuși Peucinii, pe cari unii îi numesc Bastarni, au obiceiuri asemănătoare Germanilor, în limbă, fel de viață, așezări și locuințe. Mai ales murdăria și lenea îi caracterizează. Fruntașii, amestecându-se prin căsătorii cu Sarmatii, au luat ceva din exteriorul lor“ ⁴.

Prin urmare, din autorii de mai sus reiese limpede că Bastarnii sunt de origine germană, dar se deosebesc de ceilalți Germani printr'un mare amestec cu Sarmatii.

Mărturiile lui Strabo, Plinius și Tacitus că Bastarnii sunt Germani sunt întărite de o inscripție din Roma ⁵, în care un *custos corporis* al lui Germanicus e numit: „NEREVS NAT(ione) GERMAN(us) PEVCENNVS“. E un document hotărâtor.

Afirmația lui Cassius Dio ⁶ că sunt Sciți, nu strică concluziile de mai sus. Numele de *Sciți* nu e o denumire etnică, ci e luat ca un apelativ generic. Pe vremea lui, sub numele de Sciți, se înțelegea tot ce e la Nord de Carpați și de Pontul Euxin ⁷.

Dar ceea ce produce multă incurcătură și provoacă discuțiuni, e pasagiul din Plutarch, relativ la războiul lui Perseus cu Romanii, în care Bastarnii sunt acelaș popor cu Galații: „În acelaș timp, Perseus chiamă și pe Galații, cari locuiesc dealungul Istrului și cari se numesc Bastarni, popor călăreț și războinic“ ⁸.

¹) Strabo, 296.

²) Strabo, 306: „σχεδόν τι καὶ αὐτοὶ τοῦ Γερμανικοῦ γένους ὄντες“.

³) Plinius, *H. N.*, IV, 28.

⁴) Tacit, *German.*, 46: „Peucinorum, Venedorumque et Fennorum nationes Germanis an Sarmatis adscribam, dubito; quamquam Peucini, quos quidam Bastarnas vocant, sermone, cultu, sede ac domiciliis, ut Germani agunt: sordes omnium ac torpor; procerum connubiis mixtis non nihil in Sarmatarum habitum foedantur“.

⁵) CIL, VI, 4314.

⁶) Casius Dio, XXXVIII, 40, și LI, 24.

⁷) Plinius, *H. N.*, IV, 25.

⁸) Plutarch, *Aem. Paul.*, IX „ὅπεκίνει δὲ καὶ Γαλάτας τοὺς περὶ τὸν Ἰστρὸν ὄκημένους, Βαστέρνας κολοῦνται. στρατὸν ἱππότην καὶ μάχηον“.

Și toți autorii antici cari vorbesc de acest războiu pomenesc pe Gali. Diodor Siculul vorbește numai de „Galații dela Istru“ ¹, nu și de Bastarni.

Polybius povestește de venirea în senatul roman a unei solii a Dardaniilor, cari se aflau în dușmănie cu Perseu al Macedoniei: „venind Dardanii și dând relații despre mulțimea Bastarnilor și despre curajul lor în primejdie, și raportând complicitatea lui Perseu cu Galații, și spunând că de aceștia sunt mai îngrijorați ca de Bastarni și, din pricina aceasta, rugându-se (ei) să le vie în ajutor etc..., Senatul a hotărât să facă o anchetă la fața locului“ ².

Titus Livius, vorbind despre aceleași evenimente, pomeneste pe Bastarnii conduși de Clondicus și cari amenință pe Dardani și prin aceea că vin cu gândul să se așeze în locurile lor ³. În alt loc ⁴ vorbește de Gali sub conducerea tot a unui Clondicus și tot în acelaș războiu. Și Galii lui Clondicus și Bastarnii lui Clondicus vin din părțile Dunării. Tot Livius spune că „Bastarnii se asămuiesc prin limbă și moravuri cu Scordiscii“ ⁵. Și știm că aceștia din urmă sunt Gali.

Chestiunea deci nu e prea simplă; Polybius are avantajul față de Plutarch că e mai aproape de evenimente și că le descrie mai pe larg și mai precis. Așa că, după Polybius, Bastarnii și Galii formează două armate, care, deși aliate, sunt de o naționalitate diferită. Dar afirmațiile lui Titus Livius, autor care merită tot așa de mare încredere ca și Polybius, complică lucrurile, iar Plutarch găsește în el un sprijin.

Observăm însă că Bastarnii sunt confundați sau puși alături cu Galii numai la autorii cari vorbesc de războiul lui Perseu cu Romanii, și numai în acest războiu.

Incolo nimeni nu mai apropie pe Bastarni de Gali. Ori de câte ori e vorba de ei, apar ca veniți dela Nord de Istru, alături cu vecinii lor sarmati.

¹) Diodor Sic., XXX *Excerpt. de Virt. et. Vit.*, p. 530.

²) Polybios, XXV, 6: ἰκόντων δὲ τῶν Δαρδανίων καὶ περὶ τοῦ πλῆθους τῶν Βασταρνῶν καὶ περὶ τοῦ μεγέθους τῶν ἀνδρῶν (καὶ), τῆς ἐν τοῖς κινδύνοις τόλμης ἐξηγουμένων, καὶ διασαφούντων περὶ τῆς Περσέως κοινοπραγίας καὶ τῶν Γαλατῶν καὶ φασκόντων τοῦτον, ἀγωνιᾶν μᾶλλον ἢ τοὺς Βαστάρνας καὶ διὰ ταῦτα θεομένων ὄφισι βοηθεῖν, etc., ἔδοξε τῇ συγκλήτῳ πέμψαι τινᾶς τοὺς αὐτόπτας ἐσομένους τῶν προσαγγελλομένων“.

³) Titus Livius, XL, 57 și XL, 58.

⁴) Titus Livius, XLIV, 26.

⁵) Titus Livius, XL, 57.

În ce privește războiul lui Perseus, Polybius dă știrea cea mai lămurită: Bastarnii sunt deosebiți de Gali. Plutarch e lămurit prin Titus Livius, iar acesta face confuzie între Gali și Bastarni, fie din pricina asămănării fizice și a moravurilor militare barbare, fie din faptul că vin din aceiași regiune nordică: valea Dunării.

Prezența Galaților în acea vreme la Dunărea de jos se explică prin celebra invasiune celtică, care turburase cu un secol mai înainte peninsula balcanică și lumea elenistică.

Ei dispar după aceea, lăsând urme în numirile celtice ale orașelor de pe Istru: *Durostorum*, *Arrubium*, *Noviodunum* și chiar mai la Nord, pe Nistru, se văd încă la Ptolemeu (sec. II p. Chr.) alături de Clepidava dacică, numirile celtice de Καβρόρουνον, Μαιτώνιον, Οδριανταυάριον și Ἰπρακτον¹⁾. Aceste orașe din Ptolemeu sunt într-o regiune în care se pomenesc și Bastarnii. Intre Prut și Dunăre, în Sudul Basarabiei, Ptolemeu mai numește și pe Βριτολάγαι²⁾, popor evident celtic. Se poate că Celții care vor fi pătruns până acolo să fi dispărut în masa Bastarnilor, cu care se potriviau în moravuri³⁾. Fapt este că Celții nu mai sunt apoi pomeniți niciodată în legătură cu gurile Dunării, ci numai Bastarnii.

Despre invasiunea Celților la Nord de gurile Dunării, pomeniște și inscripția lui Protogenes de la Olbia⁴⁾, din care reiese că Galații au atacat orașul Olbia, dela gurile Borysthenelui, probabil prin veacul III.

Această inscripție, interpretată în chip silit de O Fiebiger, *Zur Geschichte der Bastarnen im zweiten vorchristlichen Jahrhundert*, în „*Jahresh. d. oesterr. arch. Inst.*“, XIV, 1911, *Beibl.*, p. 61 și urm., îl duce pe acesta pe căi greșite în ce privește chestiunea Bastarnilor.

Și, anume, Fiebiger e profund convins că *Galații*, cari au atacat Olbia, erau Bastarni, firește de neam german, iar că Olbiopolitani au confundat în inscripția ridicată lui Protogenes pe Bastarni cu Galații, din cauza ignoranței.

De aici pornind, reia isvoarele războiului lui Perseus cu Romanii, deducând că Plutarch, cel care identifică pe Bastarni cu Galații (cap. IX., *Vita Aem. Pauli*), nu și-a luat informațiile, pentru

acest capitol, din isvorul lui principal pentru viața lui Aem. Paulus, ci de la un isvor de mână doua,—*Posidonius*, istoricul din Olbia, care a trăit pe vremea lui Perseu¹⁾ și a lui Protogene²⁾. Deci și Posidoniu, ca și contemporanii săi din Olbia, ar fi confundat pe Bastarni cu Galații. Teoria asupra confuziunii Olbiopolitanilor și-o sprijină pe alte două inscripții din părțile noastre, una găsită la *Histria* și alta la *Dragomirna*, în Bucovina, dar adusă acolo de la un oraș pontic.

Și, anume, inscripția de la *Histria*³⁾ vorbește de invazia asupra Histriei a unui *popor de la Dunăre*. După dânsul aceștia nu sunt decât Bastarnii.

Inscripția de la *Dragomirna*⁴⁾ vorbește de pericolul unui *răsboiu olati*, care amenință un oraș pontic, al cărui nume lipsește. Fiebiger știe ce s'a spus asupra acestei inscripțiuni, cum că Olații sunt un trib tracic⁵⁾ din preajma Apolloniei și că Apollonia e poate orașul cu pricina de unde inscripțiunea va fi fost adusă, prin cine știe ce întâmplare, tocmai în Bucovina, în pridvorul bisericii din *Dragomirna*. Totuși Fiebiger, care vrea să dovedească ignoranța Olbiopolitanilor în chestia Bastarnilor, afirmă categoric că inscripția de nicăeri nu putea fi adusă mai ușor la *Dragomirna* decât de la Olbia și că în ea nu e vorba decât tot de invaziunea Galaților din inscripția lui Protogene,—deci de Bastarni,—doar lapicidul a greșit de a scris Ὀλατικῶν în loc de Γαλατικῶν; iar, de nu, desigur răposatul Tocilescu poate a luat o estampă greșită.

Este de mirare cum inscripția a ajuns de la Pontul Euxin la *Dragomirna*, dar nu cum ar fi venit de la Apollonia, care, în adevăr, e mai departe de Olbia, însă nici Olbia nu e cu prea mult mai aproape.

Când s'a clădit mănăstirea *Dragomirna*, în zidul căreia se află inscripția, eră începutul veacului al XVII-lea⁶⁾, deci o vreme când relațiile Moldovei cu țările dimprejurul Constantinopolei erau obișnuite și deci este ușor de inchipuit că o marmoră din Burgas (Apollonia) putea să ajungă în Bucovina. Pentru Olbia, în țara Tatarilor, deși

1) F. H. G., III, 172.

2) Fiebiger datează inscripția cu sec. II a. Chr., cu toate că n'are argumente hotărâtoare.

3) Dittenberger, *Sylloge*³, 708, rândul 44: „πρεσβήτας τε πολλὰς ὑπὲρ τῆς πόλεις πρεσβέστας κατὰ τὸ συμφέρον τοῖς πολίταις διεπράξατο πρὸς [τοὺς κρατοῦντας] τῆς χώρας καὶ τοῦ ποταμ[ῶ] βαρβάρους]...“

4) Dittenberger, *Sylloge*³, 707: „πόλεμου τε προσαγγελθέντος Ὀλατικῶν“.

5) Keil, *Hermes* XXXI (1896), p. 472 și urm.

6) N. Iorga, *Istoria Bisericii Românești*, I, p. 242.

1) Ed. Müller, III, 5, 5.

2) III, 10, 7.

3) Titus Livius, XL, 57.

4) Dittenberger, *Sylloge*³, No. 495, după caracterul literelor (probabil din secolul III a. Chr.), Galații, de cari e vorba, se poate să fi venit din N. printre Bastarni (V. Pârvan, *La pénétration hellénique et hellénistique dans la vallée du Danube*, 1923 p. 20 n. 4) sau poate să fie dintre cei din regatul lui Comontorius de la Ἰβλ.τι (Schmidt și Latychev, *Olbia*, apud Minns, *Scythians and Greeks*, p. 124).

cevă mai aproape, această întâmplare s'ar explica mai greu.

Apoi, dacă Olbiopolitanii vor fi greșit odată, când au confundat pe Bastarni cu Galații, în inscripția lui Protogene, de ce vrea Fiebiger să greșească mereu?

Inscripția lui Aristagoras de la Histria, cu năvala vecinilor de la Dunăre, pe care Fiebiger îi crede Bastarni, e din sec. I a. Chr., și anume din prima jumătate. În acest secol e maxima dezvoltare a poporului get care formează un mare imperiu sub Boirebistas¹. Și e mult mai probabil că acei atacatori ai Histriei erau Geții, care erau mai aproape decât Bastarnii și cari voiau să-și întindă autoritatea asupra coloniei elene, așa precum știm că făcuseră în aceiași vreme cu Dionysopolis, decât să admitem că inscripția e din secolul II² și că acei dușmani ar fi fost Bastarnii.

În ce privește războiul Romanilor cu Perseu, Plutarch n'avea nevoie să copieze pe Posidoniu din Olbia, atunci când avea izvoare de prima mână ca Polybius și Titus Livius. Dela ultimul se pare că a luat această confuzie, sau îi este chiar personală.

Cât despre confuzia pe care o făceau Olbiopolitanii între Galați și Bastarni, afirmația e prea de tot silită. Cine putea să știe mai bine decât locuitorii coastei de Nord a Pontului cine sunt Bastarnii? Cum se poate ca cetățenii unui oraș, fruntașii cari ridică inscripția, să nu știe cu ce dușmani s'au bătut?

Dar desigur că pe Fiebiger îl miră prezența Galilor tocmai la Sudul Sciției, la gura Borysthenelui. Totuși pentru cine privește mai de aproape, lucrul nu e de mirare.

Inscripția lui Protogene e din sec. III a. Chr., exact secolul în care are loc teribila invasiune celtică.

Această invasiune, al cărei val mare s'a îndreptat asupra Macedoniei, Traciei și Asiei Mici, a avut răsunset și în Nord, pe Nistru și la gurile Dunării. Cum acești Galați nu sunt un popor stabil, ci numai bande militare căutătoare de pradă, nu e greu a ne închipui că dorințele lor să se fi îndreptat spre cea mai bogată colonie milesiană din Sciția. Așa că atacul Galaților la Olbia e foarte natural.

Și astfel Fiebiger n'a adus nici o contribuție

la cele ce se cunoșteau mai înainte despre Bastarni.

Galații au fost în războiul lui Perseu alături cu Bastarnii, ei au fost în regiunea Dunării de jos, au fost chiar la Olbia, dar nicăeri ei nu pot fi confundați cu Bastarnii. Dacă, după 168 a. Chr., nu mai avem nicio știre despre Galați la Dunăre, cauza e că s'au pierdut, fiind în minoritate, printre popoarele autochtone, sau chiar printre Bastarni.

Bastarnii nu sunt de un singur fel. Am văzut că au și numele de Peucini. Strabo spune: „sunt împărțiți în mai multe triburi, căci unii se numesc Atmoni, alții Sidoni, iar cei ce locuiesc în insula Peuce, pe Istru, se numesc Peucini“¹. Desigur că diferențele între aceste triburi sunt determinate de felul și cantitatea amestecului Bastarnilor cu Sarmații și cu Geto-Dacii.

Despre Atmoni și Sidoni (nume cu terminația *-on*, caracteristică la popoarele germanice antice) nu știm nimic altceva decât ce spune Strabo. Peucinii însă sunt cei mai cunoscuți de lumea din Sud, așa de mult, încât numele lor devine generic pentru toți Bastarnii. Aceasta pentru că sunt cei mai de sud dintre Bastarni, în legătură cu insula Peuce din delta Istrului. Probabil că acești Peucini, cari se întind dela Carpații Păduroși până spre gurile Istrului, la un loc cu atâtea popoare daco-getice, au o bună parte de amestec getic. Faptul că numele de Peucini e așa de cunoscut în antichitate, mă face să cred că ei sunt Bastarnii, invadatori și mercenari, pe cari îi întâlnim în istorie. De altfel, dintre toți Bastarnii, Peucinii sunt cei mai apropiați de această lume.

* * *

După ce am văzut așa dar originea germană a Bastarnilor și diferențierile lor după amestecul cu neamurile vecine, trec la citarea particularităților etnografice ale acestui popor, așa puține câte ni s'au păstrat.

Tacit² spune, precum am mai văzut, că Peucinii, adică Bastarnii, au aceeași limbă cu Germanii, acelaș port și acelaș fel de locuințe statornice, deși sunt leneși și murdari. Se deosebesc de Sarmații, cari umblă nomazi, numai pe cai și în căruțe.

Portul Bastarnilor s'ar putea deduce din această comparație cu Germanii ceilalți, precum și din

¹) V. Pârvan, *Cuetea Tropaeum*, p. 7.

²) Fiebiger — pentru motivul că *Aristagoras* din inscripție poartă acelaș nume ca și *Aristagoras* care a bătut moneda la Histria, în sec. I a. Chr., — spune că inscripția e din acel secol și nu din sec. I a. Chr., după cum dovedește caracterul literelor.

¹, Strabo, 306: „εἰς πλείω φύλα διηρημένοι. Καὶ γὰρ Ἀτρομοὶ λέγονται τινες καὶ Σιδόνες, οἱ δὲ τὴν Πέουκην κατασχόντες τὴν ἐν τῷ Ἰστρῷ νῆσον Πευκίνοι“.

²) Tacit, *Germ.*, 46.

monumentele traiane de la Roma și de la Adam-Clisi, unde ostașii cu început de barbă și cu frizura cu conciu în partea dreaptă a capului sunt Bastarnii. Haina lor are un pieptar în unghiu, pantalonii sunt strânși pe corp și susținuți cu o curea. În ce privește armele, se deosebesc prin scutul hexagonal ¹.

Ca statură sunt înalți, spătoși, cu fața smeadă ². Mai mult nu putem ști despre portul și fisionomia lor.

Locuințele, după cum spune Tacit că sunt stabili, desigur că sunt ca ale celorlalți Germani, patrulater, și cu acoperiș ascuțit, având în vedere clima ploioasă din preajma munților, în Nordul cărora locuiesc. Se poate să se asemene cu cele dace, dar nu avem încă nici-o documentare.

Epitetul de leneși, pe care li-l dă Tacit, ca și cel de murdari, se potrivește de minune cu descrierea ce le-o face Plutarch: „toți trăiesc din solda ce li se dă la războiu, căci această nație nu știe nici să lucreze pământul, nici să facă comerț, nici să crească vite, și n'are altă ocupație mai bună decât să lupte și să biruiască“.

Cassius Dio ni spune cu prilejul războiului lui M. Licinius Crassus cu Bastarnii că solii acestora, veniți să trateze cu Romanii, fură bine ospătați și îmbătați de către Crassus, care putu apoi afla de la ei toate planurile de bătaie ale lor, ceea ce a făcut să fie sfărâmați în bătălia ce a urmat, iar regele lor omorât. Și adaogă Cassius Dio: „căci poporul scit (adică Bastarnii) nu se satură de vin, dar se imbată repede ³“. Deci beția e încă un caracter al acestui popor nemuncitor, probabil al clasei nobile din care făceau parte acești soli.

Că Bastarnii aveau o clasă nobilă cu un șef, „regele“, organizare primitivă socială, pe care o constatăm la toți Germanii, vedem și din Titus Livius ⁴, care pomeneste în mai multe rânduri despre nobilii Bastarni. Se poate prea bine ca regele să nu fie decât un nobil cu însușiri deosebite, ridicat pe scut de tovarășii săi, după obiceiul german.

Precum spune și Tacit, e imposibil ca Bas-

tarnii să fi fost nomazi, să fi locuit în corturi, sau în căruțele Sarmaților. Ei aveau locuințe stabile ¹.

Faptul că locuiesc pe o mare întindere, că au locuințe stabile și totuși nu muncesc, că sunt războinici și invadatori, că în Ptolemeu sunt puși pe hartă printre popoare de altă origine, mai ales Daci și Sarmați, ne poate duce la concluzia că Bastarnii sunt un popor mai mic, militar, care exploatează munca popoarelor autochtone peste care au năvălit. Această constatare e de mare însemnătate pentru a ne lămurii situația Bastarnilor în vecinătatea locurilor noastre.

* * *

Am pus chestiunea stabilității Bastarnilor și am văzut că nu sunt nomazi ca Sarmații, ci au locuințe statornice. Dar problema stabilității unui popor se poate pune și altfel decât în ce privește persistența acestui popor pe un teritoriu.

Din istoricul Bastarnilor, pe care l-am făcut la începutul acestei lucrări, am constatat că ei stau pe scena istoriei cinci secole, totdeauna în legătură cu aceleași locuri. Deci putem admite o lungă persistență într'un teritoriu, pe care l-am văzut mai sus, sprijinindu-se la Sud pe munții Carpați, iar la Nord și la Est pierzându-se în stepa sarmato-scită.

Însă nu tot așa de lămuriti putem fi despre persistența Bastarnilor la Dunărea de jos.

Strabo spune că: „la gurile Istrului e o insulă mare, Peuce; ea e în stăpânirea Bastarnilor, cari au și numele de Peucini“ ².

Plinius ³ deasemenea pune pe Peucini în această insulă. De asemeni Ptolemeu ⁴ și alții. Desigur nu putem crede că Delta Dunării, insula Peuce, să fi fost adevăratul sediu al acestor Peucini, fiind prea mică pentru o populație mai considerabilă și fiind în cea mai mare parte inundabilă. Probabil că acești Bastarni locuiau în Basarabia, pe malul stâng al Istrului.

Skymnos din Chios ⁵, sec. II a. Chr., vorbind despre Bastarnii despărțiți de Traci prin fluviul Istru, spune că sunt ἐπιήλυδες, adică *de curând veniți*.

¹) Cichorius, *Trajanssäule*, pl. 73, secțiunea C, și Tocilescu, *Monumentul dela Adam Klissi*, fig. 15, 65, 95, 114, 115.

²) Plutarch, *Aem. Paul*, 12.

³) *Ibid.*: „μισθοφόροι πάντες, ἄνδρες οὐ γεωργεῖν εἰδότες, οὐ πλεῖν, οὐκ ἀπὸ ποιμνίων τὴν νέμοντες, ἀλλ' ἔργον καὶ μίαν τέχνην μελετῶντες ἀεὶ μάχεσθαι καὶ κρατεῖν τῶν ἀντιταττομένων“.

⁴) Cassius Dio, LI, 24: „ἀπλήστως τε γὰρ ἐμφορεῖται πᾶν τὸ Συρθικὸν φῶλον οἴνου, καὶ ὑπερκρῶδες αὐτοῦ τὰ γὰρ γίνετα!“.

⁵) T. Livius, XL, 5; XL 57.

¹) Cu toate acestea, în limba latină cuvântul *basterna* înseamnă lectică acoperită. Ca origine ar putea fi și orice vehicul acoperit în genere. Cuvântul acesta identic și ca rădăcină și ca sufix cu numele Bastarnilor, îl întâlnim în limba latină în vremea Imperiului. Explicația vine de acolo, de sigur, că trupele Bastarnilor erau urmate numai de căruțe cu coviltir, pe care le întâlnim și azi prin părțile de stepă ale Scitiei și Daciei, fără ca totuși aceste vehicule să fie caracteristice Bastarnilor, ele fiind comune tuturor popoarelor de stepă.

²) Strab., 305.

³) Plinius, *N. H.*, IV, 24, 7.

⁴) III, 10, 2; III, 10, 4.

⁵) *Geogr. Gr. minor.*, 797.

Singurul lucru ce ni se spune relativ la persistența Bastarnilor lângă gurile Istrului, e această insulă Peuce. Incolo nimic. Iar între Peuce și Bastarnii cei mulți din Nord, sunt Tyregeții și alte neamuri dacice, lucru ce se vede limpede pe harta lui Ptolemeu.

Prezența Bastarnilor la Peuce se datorește continuilor invasiuni pe care le făceau în Sud și care își aveau drumul pe aici. Stăpânirea Bastarnilor nu putea fi de lungă durată deoarece în cursul celor cinci secole, cât se pomenesc ei pe aici, au fost de mai multe ori întrerupți de hegemonia țărilor vecine. Fără îndoială că în sec. I a. Chr. Boirebistas stăpâniă gurile Istrului și chiar mai departe¹. Deasemeni în sec. I p. Chr. Romanii anexează tot sudul Basarabiei *ad Moesiam*. Deci, de o stăpânire continuă a Bastarnilor la Peuce nu poate fi vorba, cu atât mai puțin de una etnografică, deoarece știm că părțile acestea sunt locuite de Geți în amestec cu Sciți și Sarmați.

Locuința de baștină a Bastarnilor e acolo unde ei se leagă strâns de celelalte neamuri germane, la Morava, la cotul dintre cadrilaterul Boemiei și munții Carpați. De acolo pornesc ei acțiunea lor de invasiune și de cucerire a tuturor popoarelor dace și sarmate de la Nord de Carpații Păduroși până la Nistru și Borysthenes.

Relațiile lor cu aceste popoare, dintre care putem cită: o parte din Costoboci, pe Carpi, pe Transmontani, pe Tagri, pe Piengiți, pe Biessi, etc., sunt acelea ale unei clase suprapuse, militare, peste un popor invins, autohton, care muncеște pentru stăpânitorii lui. E exact acelaș lucru pe care îl vom vedea la toate popoarele germane care vor invadă imperiul roman în evul mediu.

Imperiul întins al Goților nu înseamnă expansiunea etnografică a unui popor, ci extinderea unei puteri politico-militare barbare. Deasemeni stăpânirea Gepizilor în Dacia. Dacă această stăpânire durează mult, — ceeace nu s'a întâmplat cu Goții, nici cu Gepizii, — dar s'a întâmplat cu Francii, cu Burgunzii, cu Longobarzii, poporul stăpânitor se desnaționalizează în masa celui supus, păstrându-și numai rangul de clasă suprapusă și vechiul nume. Astfel ne putem explica marele amestec al Bastarnilor cu Sarmații și cu Dacii.

Și, dacă puterea acestui popor s'a putut extinde în Nordul Carpaților, spre Polonia, fiind un ținut nesfârșit, fără granițe, nu a putut nicidecum să treacă și Carpații în Sud.

Deasemeni puterea Bastarnilor nu a putut să fie stabilă la Tyregeți, la gurile Dunării, din pricina opunerii unor forțe superioare, precum erau *Statul Geților* și apoi *Imperiul Roman*.

Fiind continuu în lupte cu popoarele sarmate, iar ei nefiind popor muncitor, au căutat totdeauna sălaş în spre țările sudice, astfel cum au avut intenția de a ocupa țara Dardanilor în 168 a. Chr., intenție care n'a reușit¹. Apoi trebuie să fi fost și la ei în acea vreme o turburare provocată de invasiunea Celților, turburare care se repetă în proporții mai mari în vremea Imperiului Roman, după care ei dispar din istorie, probabil topiți în masa noilor năvălitori.

Că puterea Bastarnilor trebuie să-și fi început expansiunea către sfârșitul veacului III a. Chr., avem dovada că apar în istorie în Peninsula Balcanică, la începutul sec. III a. Chr., că Skymnos îi numește „de curând veniți“, că Herodot în sec. V a. Chr. nu pomenеște nimic despre ei. Iar explicația o avem în aceea că tocmai în secolul III a. Chr. au loc izbucnirile invasiunii celtice, care nu e izolată în lumea popoarelor dintre Baltica și Mediterana. E semnificativ că primii Bastarni apar în isvoare în tovărășie de arme cu ultimii Celți din acea invasiune.

Bastarnii sunt astfel primul popor german care invadează spre Europa de Sud. Ei vor avea de suferit de la invasiile altor Germani, vor face parte în sec. III p. Chr., dintr'o coaliție de năvălitori goți și în cele din urmă vor dispărea sub mulțimea valurilor gotice.

E interesant că drumul de invasiune, pe care îl încep Bastarnii în ultimele veacuri înainte de Christos e urmat de cele mai grozave năvăliri ale Goților, cari vin tot pela Nordul Carpaților, tot pe la gurile Dunării, și cari vor sfârși prin a desmembră imperiul roman. E astfel o legătură de continuitate istorică între Bastarni și Goți, ceeace ne poate folosi spre a vedea caracterul stăpânirii bastarne, acolo unde sunt menționați, comparându-i cu Goții, a căror organizare ne e mai cunoscută.

Și astfel o privire critică asupra acestui popor ne-a putut da o idee mai clară despre el, constatând că nu e izolat în lumea veche, ci constituie o licărire a unui fenomen ce se va manifesta cu toată furia la sfârșitul istoriei antice. *Acest fenomen e invaziunea germanică asupra Europei mediteraneene.*

¹) V. Părvan, *Pénétration Hellénique et Hellénistique dans la vallée du Danube*, p. 23.

¹) Titus Livius, XLI, 19.